

veda od veselja, ker so nas videli tako lepo skupaj.

Nič nam ni bilo treba reševati. Preprosto sem oba navezal na njuno vrh in ju po laštah popeljal na greben. Po sami travi med planikami in murkami!

»Kako zlodja, da nista mogla semkaj?« ju je vpraševal Kozina, ko jima je postregel z vodo, ki sta je bila hudo potrebna. »Kako sploh sploh sta se mogla tod tako zalesti?« Mož si je najprej nakapal špajkinih kapljic, ki sem mu jih bil prinesel in se vidno odahnil, ko jih je zavžil. Nato pa je povedal: »Napad me je zmogel, ko sva bila v kakšni polovici rebra. Ko pa je minil, nisem hotel nazaj dol. Napad se me še nikoli ni lotil dvakrat zaporedoma, zato sem bil prepričan, da prideva na vrh. Toda zgrabilo me je znova, ko sva bila že iz najhujšega. Komaj sem se še privlekel na polico, kjer ste naju dobili. Napad pa je še kar trajal in naposled sem zgubil zavest...«

»Fant pa je ves v strahu klical na pomoč; da, da,« ga je prekinil Šmigovec. »Tako se nam je tudi zdelo. Samo, da ni bilo hujšega.« »Kakšen ogenj pa sta žgala?« je še vprašal Kozina, vse v eni sapi. »Kako, da se nista nič oglasila. Nista videla naših luči?«

»Spala sva...« je v zadregi povedal fant. »Zakuril pa sem s papirjem, kar sva ga imela. Zažgal sem tudi vse razglednice, zemljevid, potem pa še srajco...«

Res, fant pod jopico ni imel nič.

»Nič ne bo s slavo,« se je pomuzal Gregorin proti Kozini. »Kaj pa hlače?«

Kozina je odmahnil z roko mimo ušesa in se spravil zvijati vrvi, ki smo jih rabili za spuščanje.

»Lep sprehod smo imeli,« sem dejal, ko sem vstajal s skale, na katero sem se bil položil. »Oooo...,« sem nato zategnil, ker me noge niso hotele prav ubogati. Vsa utrujenost izza prejšnjega dne z dodatkom prebite noči, se mi je vrnila, obenem pa tudi nataknenost. »Spravimo se že,« sem pozval, »da ne bomo morda učakali še druge noči tod gor.«

»Saj smo jo poceni odnesli,« je menil Gregorin. »Nevihte ni bilo, reševati nam ni treba. Kozinove hlače in zadnja plat pa ne štejeta; kaj šele kamen, ki si ga dobil na glavo. Turška gora pa bo že počakala,« mi je pokimal. Mož sva smo otvezli na sredino vrvi. Le počasi se je lahko pomikal in vmes smo ga morali še dvakrat okrepčati s kapljicami. Vendar ga ni bilo treba podpirati ali celo nositi in po

mnogo hujšem zatikanju in postajanju kakor ponoči smo bili okrog poldne na Okrešlju.

Žena in zdravnik sta poslala moža v posteljo. Jaka nam je postregel, kakor se spodobi, in Kozina se je pametno spomnil, da je dal svoje raztrgane hlače v delo presrečni ženi.

Popoldne se je zgostilo okrog Rink in črnike megle so silile v Okrešelj. Sprostila se je silna nevihta, da so po vseh stenah lili slapovi in grmeli kamniti plazovi.

»Docela prav, da smo šli v Mrzlo goro,« je menil Gregorin. »Zdajle bi res ne bil rad v kakšni steni.«

Pritisnila je še druga družčina in veselo smo zahrumeli v nagibajoči se dan. Naslednjo noč res nismo bivakirali, ker smo bili pod streho. Toda jutro smo pričakali bedé, skupaj z rešencema in vso številno njegovo družčino, ker nas je Jaka zaman gonil spat.

Ljubitelje planinskega beriva že zdaj obveščamo, da bo Mladinski knjiga založila zbirko Režkovih planinskih črtic in novel. To bo lep prispevek k slovenski planinski knjižnici!

Vabilo na Mali Ozebnik

Tone Wraber

To sem bil nestrpen tiste dneve v lanskem poletju, ki je že šlo h kraju, jaz pa sem še vedno čakal na vreme. Avgust se je umaknil septembru, minila je že tretjina tega, a se še nisem premaknil iz Ljubljane. Resno me je zaskrbelo, ali bom še mogel uresničiti svoje načrte. Nestrpno čakanje sem končal tako, da sem se usedel na vršiški avtobus in se potegnil do Bovca. In res, v nekaj dnevih, ki sem jih preživel v Čezsoči, so vremenarji zvedeli, da gre čez Vršič zadnji redni avtobus in da je torej sezone konec. Takoj so poskrbeli za vreme, po katerem nam bo lanska jesen ostala še dolgo v spominu. Zadnja leta redno zahajam v Trento in opazujem, kako 15. september odreši avtobusne prevoznike nadaljnjih prevozniških dolžnosti, od turizma utrujenim Trentarjem pa prinese razkožje jesenskega sonca, barv in gorskega miru. V Ljubljani

nas tačas često že tlači megla in začenjamo misliti na zimo, v Trenti pa postane gorski svet najlepši.

No, ta zadnji avtobus me je iz Bovca prestavil od Špikove domačije v Trenti, kjer sem se pod gostoljubno streho že dodobra udomačil. Vrtnarica Ančka mi je naložila krožnik tradicionalne mineštre, ki mi je bolj teknila kot večerja prejšnjega dne v Alphotelu. Če mi bo ostalo vreme zvesto, bo šlo vse po načrtu. Nekatere od julijskih veljakov sem namreč hotel pretipati po botanični plati: katerim rastlinam dajejo zavetje, predvsem pa, v kakšnih skupnostih se te rastline družijo. Skratka, odločil sem se za botanično inventuro, kot sem med delom v šali odgovarjal nekaterim radovednežem. Ta posel pa zahteva zbranost, ki jo omogoča le lepo in toplo vreme, saj je drugače preveč zadreg zaradi vetra, bliska, groma, dežja, snega in prstov, ki otrpli komaj še zmorejo zapisati beležko v zapisnik.

Boginja Flora mi je bila tokrat naklonjena in me je popeljala skozi svoje vrtove na Jalovcu, Malem Ozebniku, Bavškem Grintavcu in Morežu.

Prvotno sem mislil, da bo z menoj Tožbar, saj je tudi on kar gorel od botaničnih načrtov. Žal pa se je izkazalo, da so bili ti načrti posebne vrste. Lepo vreme je Trentarjem naposled omogočilo pokositi otavo, ki je že vse predolgo rumenela po travnikih. Tako sva se našla šele na Morežu.

Sam sem obdelal Jalovec. Zjutraj sem se iz zavetišča povzpел na njegov vrh, potem pa sem za svet med vrhom in Loškim žlebom porabil ves dan in se na večer z nekoliko motno glavo vrnil v kočico pod Špičkom. Zvečer naslednjega dne sem hotel biti spet v dolini, to pa z ovinkom čez Vršič. Tako mi je ostalo le pol dneva za botaniziranje blizu zavetišča.

Že dolgo nisem bil Za Gradom. Pred skoraj 10 leti smo šli tam čez z Jalovca v Koritnico

Pelci s Trentskega Pelca (Zapotoki, Balenski, Visoki, Pelc nad Klonicami)

Foto Tone Wraber

in pol dneva bo ravno dovolj, da spet zlezem na to škrbino. Od zavetišča pod Špičkom greš najprej malo navkreber in se kmalu čez pravo kamnito puščavo spustiš v lepo zaokroženo, gručnato in delno s snegom pokrito krnico Za Gradom, ki jo obkrožajo Špiček, Vrh Zelenic, Mali Ozebnik in Pelc nad Klonicami. Med Malim Ozebnikom in Pelcem je nevisoko nad dnom krnice škrbina Za Gradom. Pot do nje pa je oslajena z napornim poganjanjem v strmo melišče, ki mu po gibljivosti skoraj ne najdem para pri nas, čeprav sem pri preučevanju meliščnega rastlinstva marsikatero premeril po dolgem in počez. Kljub temu pa sem v pol ure po odhodu iz zavetišča pod Špičkom dosegel ozki prehod (ok. 2260 m).

S škrbine sem se najprej obrnil na levo, k Pelcu. Lezel sem po njegovem severozahodnem grebenu, ki pa je postal kmalu tako oster, strm in zračen, da sem se rajši vrnil na varnejša tla škrbine. Najvišji med Pelci, ki ga je Tuma imenoval Kloniški po Klonicah na balenski strani, Trentarji pa ga poznajo pod imenom Pinja, me že dolgo mika, pa se bojim, da ne bo nič. Kaže, da ne sprejema primerkov tiste plebejske rase, ki jo je Mlakar krstil za *Homo alpinus vulgaris*. Obdal se je z mogočnimi obzidji in se nosi prav po trdnjavsko. Kot za posmeh pa je vrh njegove trdnjave čisto raven in strašno zapeljiv. Ure in ure bi sedel na njem in užival daljne razglede.

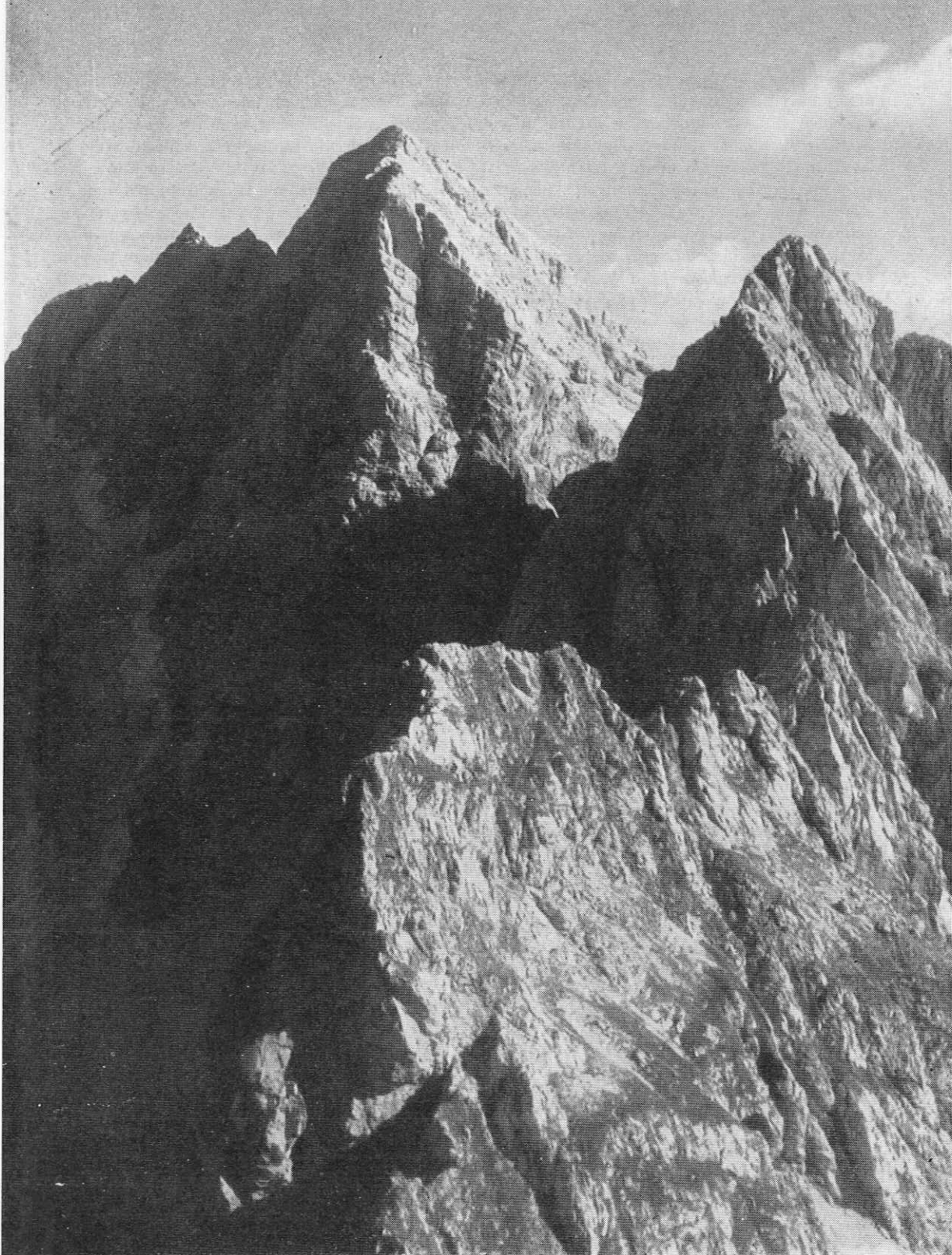
S Pelcem ni bilo torej nič. Vrh na drugi strani škrbine pa se menda ne bo upiral. Na trentarsko stran kaže strma travnata pobočja, ki obetajo uspeh. Res sem čez četrte ure že stal na vrhu, ki sem ga po karti spoznal za Mali Ozebnik (2324 m). Dolgo sem besedil, preden sem prišel do njega, in resno se bojim, da sem izbral vsebini neprimeren naslov. Zato se bom potrudil, da vsaj zdaj povem kaj več o njem in ob njem.

Mali Ozebnik ni svojemu soimenjaku Velikemu Ozebniku prav nič podoben. Medtem ko ta po višini in obliki skuša tekrovati z Jalovcem, je Mali Ozebnik mnogo skromnejši. Njegov vrh ni izrazit, temveč se koritniška in trentarska stran sestane v približno 100 m dolgem vršnem grebenu, ki poteka ravno v meridianski smeri in se proti jugu nekoliko vzdiguje. Južna polovica grebena je skalnata, ponekod ostra skoraj kot nož, severni del pa je bolj ali manj pokrit z rušo.

Zleknil sem se po mehki travi in se razgledal po okolici. Mali Ozebnik je eno tistih razgle-

dišč, ki se jih pozneje vedno rad spominjaš. Seveda, s sosednjega Jalovca komaj kakšna višja vzpetina zastira pogled, toda zlasti višinska razmerja so nekoliko izkrivljena. Mali Ozebnik pa je visok ravno prav, da se ti okolica predstavi v pravi meri. Prvi občudujoči pogled velja seveda Jalovcu, ki se kaže s svoje najmanj znane, to je južne strani. Kolikor je ta divje priostren, se dela sosednji Mangrt pohlevno zaobljenega in tako na drug način pritegne opazovalca. Imeniten je pogled na njegovo koritniško stran, ki se v enem zaletu dvigne iz doline do vrha. Jalovec in Mangrt sta dva med seboj povsem različna julijska velikana in se prav zato tako lepo dopolnjujeta. Od Mangrta se spušča proti Predelu vrsta nižjih vrhov, od Visoke Špice do Predelskih Glav. Ko bi takšna gorska skupina stala kje sama zase, bi pomenila resnično atrakcijo, tako pa izginja v senci mogočnejših in živi v miru sama zase. V naslednji vrsti so Višarje, Lovce in Viš (Montaž ni viden), še bolj zadaj Poldnašnja špica. Na levo od Predela Jerebica in zatem nerazčlenjena Kaninska skupina. Posebno pozornost sem posvetil Bavščici in vrhovom v grebenu Loške stene. Od Bale naprej je dolina, ki se stopnjema vzdiguje proti Brežiču (2038 m), kot na dlani. Proti vrhovom Loške stene se širi čudno razoran kamnit kraški svet, ki se le na enem kraju malo uravna. To so bujnozeleni Lepoče pod Morežem, močvirna ravnica z majhnim potočkom. Nad Brežičem, prehodom iz Bale v Koritnico, je krotki Plešivec, ki ima širok travnat vrh in zbujajo pozornost zaradi vložkov raznobarnih kamnin. Zlasti na Brežiču pogašajo belobarvne apnenice, ki si jih navajen od drugod. Prevladuje siva, zelenkasta, rdeča in rjava barva liadnih apnencev¹. Melišče proti Koritnici je zato zelo pisano. Od Plešivca na levo spet vrh za vrhom, želja za željo: Bavh, Vrh Goleževec, Bedinji vrh, Morež in prvak med njimi — Bricelj. Sama imena, ki triglavskim romarjem ne pomenijo ničesar. Transverzala je sicer naredila nekaj zdravega prepiha v našem samozadovoljnem planinstvu, mnogo lepot pa še vedno pušča ob strani. Najbližji razgledišču je Kloniški Pelc, ta nezavzetni. Ob njem drsi pogled v Trento, na ključne vršiške ceste, ki jo pregledaš od Kugyjevega spomenika pa skoraj do Vršiča. Da se vidijo Prisojnik, Razor in Triglav, mi ni treba posebej omenjati.

¹ Primerjaj članek dr. I. Gamsa: Med Planico, Bavščico in Trento (Plan. vestnik 56: 9—17, 1956)!

Jalovec in Mali Ozebnik s Skrbine za Gradom, s te strani le redkim znana

Foto Tone Wraber

Za poživitev zimskih večerov sem napravil nekaj barvnih posnetkov. Obšla me je želja, da bi se slikal z Jalovcem v ozadju in sem nastavil exakto na skalo. Stekel sem v »pozicijo«, a še preden je aparat škrtnil, sem se spomnil, da sem pozabil fiksirati skočno zaslonko. Tako sem bil za nečimrnost takoj kaznovan. Še enega posnetka pa nisem delal. Lotil sem se svojega botaničnega opravka. Na grebenih, ki so izpostavljeni vetrovom, se naseljuje posebna rastlinska združba, ki se v pravi lepoti pokaže šele jeseni, ko se njene glavne rastline svojevrstno obarvajo. Najočitnejši je alpski gornik (*Arctostaphylos alpina*), pritličen grmiček iz družine vresnic (*Ericaceae*), čigar listi se jeseni obarvajo karminskordeče. Pri drobnolistni kopinšnici (*Vaccinium uliginosum* subsp. *microphyllum*) pa postanejo jeseni listi rjavi, v odtenku, ki ga pri našem rastlinstvu komaj kje najdeš. Tudi kopinšnica je iz družine vresnic in je v najbližnjem sorodstvu z borovnico in brusnico. Njene jagode so črnikaste in po okusu precej plehke. Med liste gornika in kopinšnice se mešajo listi timijanove vrbe (*Salix serpyllifolia*) ali njej podobne topolistne vrbe (*S. retusa*). Glede na različno stopnjo razkroja klorofila so zeleni, zelenkasti, rumenkasti ali pa čisto rumeni. Ti dve vrbi pa ne naznanjata jeseni samo z barvo listov, temveč tudi z vonjem. Gotovo poznate tisti značilni jesenski vonj v gorah, ki spominja na baldrijan? Ne samo baldrijan (*Valeriana*), ampak predvsem ti dve vrbi ga povzročata. Na diapozitivu imam omenjene tri rastline, pa še svetlosivo skalo in jasno nebo. Pravi cvetni šopek — a brez cvetov!

Stoj, kolikokrat pa si tu zgoraj že napisal *Saxifraga* (kamnokreč)? To vprašanje me nenadoma prešine in začnem šteti. Ustavim se pri sedem in ko še malo pogledam okoli sebe, pridem na deset. Mali Ozebnik je torej svojevrsten rekorder: od 18 vrst kamnokrečev, ki v Sloveniji rastejo pretežno v nadgozdni (alpinski) stopnji, jih na komaj 50 m dolgem odseku Ozebnikovega vršnega grebena najdemo kar 10! Ko sem to pravil Tožbarju, mi je odvrnil, da so bili nekateri kreči zgoraj zastopani pač le kot vzorec. Imel je sicer prav, ampak — bili so. Naj jih še naštejemo: kranjski (*Saxifraga carniolica*), nežni (*S. tenella*), grozdni (*S. paniculata*), nasprotnolistni (*S. oppositifolia*), skorjasti (*S. incrustata*), Burserjev (*S. burseriana*), nasršeni (*S. squarrosa*), homulični (*S. sedoides*), zimzeleni (*S. aizoides*) in še oklepasti (*S. androsacea*) kreč. Mnogi kreči res

»krečijo skalo«, saj rastejo v skalnih razpokah. Druga razlaga imena pa zajema čisto drugje: nižinski zrnat kreč (*S. granulata*), ki raste pri nas na Štajerskem, zanesli pa so ga tudi na travnik za trentarsko cerkvijo, naj bi imel zdravilno moč razganjati ledvične in mehurne kamne. Leonhardt Fuchs je v 16. stoletju napisal tole: »Beli ali visoki kamnokreč ima svoje ime od moči, s katero dnevno lomi kamen v ledvicah in v mehurju.« Ime je tukaj, razlago zanj pa naj si vsak izbere tisto, ki mu je bolj všeč.

Ker sem našel do 10 pri krečih, sem skušal to doseči še pri sviščih (*Gentiana*). Prišel sem le do 7, kar pa tudi ni malo. Ne vem, če je pri nas še kje nahajališče, na katerem bi od 7 vrst, kolikor jih ima v Sloveniji sekcija² sviščev zaspančkov (*Cyclostigma*), našel kar 5. Na majhnem prostoru sem zapisal spomladanski svišč ali zaspanček (*G. verna*), pritlikavi svišč (*G. pumila*), triglavski svišč (*G. terglouensis*), okroglostni svišč (*G. orbicularis*) in snežni svišč (*G. nivalis*). Prvi štirje so si močno podobni, zlasti v cvetovih, dobro pa se razlikujejo po obliki pritličnih listov. So trajnice, medtem ko je snežni svišč neznatna enoletnica. Okroglostni svišč je bil v Sloveniji zanesljivo ugotovljen šele pred nedavnim in so njegova znana nahajališča še zelo na redko posejana. — Poleg omenjenih petih sem našel še Clusijev (*G. clusii*) in čašasti svišč (*G. antisodonta* subsp. *calycina*).

Med razgledovanjem, fotografiranjem, opazovanjem in zapisovanjem je minilo poldne in spustil sem se na škrbino, ki jo je pravkar zagrnila suha megla. Bil sem že malo pod njo, ko se je v megli na robu pokazala postava. Saj vas pa poznam, pravi, ko se spusti do mene. Seveda, balenski pastirček Karlo je to, ki sem ga zadnjič videl na Bali pred dvema letoma, malo pred odhodom na enoletni »dopust«. Razveselil sem se svidenja, ki pač ni moglo biti drugje kot v gorah. On je torej naganjal ovce po Brežiču, vriskal in valil kamenje. Videl je človeka na grebenu in razgretih lic prihitel sem gor. Slišal je že o kočici pod Špičkom in ko sem mu rekel, da sva lahko v četrto ure pri njej, se mi je pridružil. V gumijastih škornjih in s palico ga je kar odneslo po melišču in snežišču navzdol. Enaka

² Sekcija je kategorija v sistematski botaniki. Sorodne vrste združujemo v sekcije, sekcije v rodove, rodove v družine itd. Sistematik pa ne pozna samo kategorij nad vrsto, temveč tudi kategorije, nižje od nje: podvrste, varietete, forme itd. Rod sviščev ima na ozemlju SR Slovenije 10 sekcij z 31 vrstami in podvrstami.

hitrost je mojim hlačam prizadela takšne poškodbe, da sem se pozneje v Trento spustil z globoko spuščeni nahrbtnikom. Ko sem o tej hitrosti pripovedoval v dolini, je Tožbar menil, da takle pastir sploh ne zna iti počasi. Pred nekaj leti sem ves dan kolovratil po Morežu in iskal neko redko rastlino. Ker je nisem našel, sem naslednje jutro odšel s pastirjem, ki mi je obljubil pokazati še neznano stezo »v Morež«. Takoj nad Balo je potegnil, da sem komaj še našel sapo tudi za kakšno besedo. Ko sva že visoko pod Stadorjem prvič duškala, mi je omenil, da ne hodi več tako dobro, odkar so mu debla v gozdu zlomila obe nogi, ki sta se povrh še napak zacelili in so ju morali ponovno zlomiti. Še dobro, da nisem šel z njim pred nezgodo!

Pod Špičkom sva v kočici pojedla. Karlu je moja delikatesna prehrana očitno teknila, jaz pa bi rajši imel z ovčjim mlekom oblit kos polente, s kakršnim mi postreže sirar Tone, kadar pridem na Balo. Okusi so pač različni in nikar pastirju ne zavajajmo gostega planskega mleka, saj bi on rajši pil kavo, če bi jo imel. Ali pa je bil takih misli le pastir na Komni?

Čez dva dni pridem v Bavščico, sem še povedal Karlu, ko je s pozdravi za tamkajšnje znanke izginjal v meglo proti škrbini, jaz pa sem se napotil mimo Vršiča v Trento.

Spomin na Mali Ozebnik pa me prijetno vznemirja še danes in zdi se mi, da mi je svet okrog Jalovca še dražji, odkar vem za stometrski greben med Zagrado in Koritnico.

Nad ledenikom Leschaux

Branko Komac

Pred menoj skačejo po velikih kamnih na moreni tri postave. To so Brane, Stane in Boro. Nekaj časa še napredujemo po dobro markirani poti, ki drži proti koči Couvercle, ko pa ta zavije navzgor, jo mahnemo preko velikih kupov kamenja na led ledenika Leschaux. Hoja je tu udobnejša.

Stane se ozira nazaj proti zahodu. Nič preveč mu niso všeč oblaki, ki počasi, a vztrajno polzijo preko Charmoza in Grépona proti Jorasses.

Kmalu zagledamo na svoji levi podrto kočjo Leschaux. Boro nam pove, da je kočja kar dobro popravljena. To je zvedel od Francozov, bo že držalo. Proti bajti jo mahnemo po neki grapici.

Hm, skromni so tile Francozi. Dobro popravljena? Vode verjetno res ne pušča... Toda le, če pada miren dežek, saj streha je videti solidna, v stenah pa je več špranj in lukenj kot ostalega materiala.

»Mi bi pa kar nov bivač radi,« modruje Stane. V podrtni stoji že dva Francoza. Najprej si ogledamo, kako in kje bomo spali. Prostora je za štiri. Francoza iz Nice sta že zasedla več kot pol prostora zase.

»Bo že kako, samo da še kdo ne pride,« si mislimo in se spravimo nad hrano.

Brane in Stane sta namenjena prečiti Gdes Jorasses, midva pa v zapadno steno Petites Jorasses. Fanta iz Nice sta prav tako kandidata za Male Jorasses. Domenimo se za skupno vstajanje ob treh.

Stane gre spat v »jedilnico«, mi pa se stisnemo na »skupna ležišča«.

Noč je soparna. Ne morem in ne morem zaspati. Tudi drugi se premetavajo po svojih ležiščih. Potolaži me ploha. Vsaj ne bo treba neprespan na turo.

Ob 3. uri stojimo v spodnjicah na podrtem mostovžu pred bajto. Južno polovico neba pokrivajo gosti in nizki oblaki. Kratek posvet in — nazaj v spalne vreče.

Okoli 8. ure se začne vreme popravljati. Kaj sedaj? Za naju in za Francoza je že prepozno. Brane in Stane se vseeno odločita za odhod. Še »srečno« in že se spuščata po skalah na ledenik.

Malo se še okrepčava, potem se pa tudi midva odpraviva. Ampak ne v steno, temveč nazaj na Montenvers po hrano in zračne blazine.

V taboru preživiva skoraj ves dan. Jeva in spiva. Popoldne, ko se z nahrbtnikom hrane in blazinami vračava na Leschaux, hodiva po gosti megli. Poti niti ne zgrešiva preveč, tako da že ob prvem poskusu prideva do podrtega zavetišča.

Ničana sta še vedno tu. Čakata štiri svoje prijatelje. Namenjeni naj bi bili prav tako v »našo« smer. Na tihem upava, da jih ne bo. Posebno še potem, ko prisopihata iz megle še dva Parižana v kratkih hlačah. In seveda